

Iubilatio kaip giedojimo praktika šv. Augustino „Psalmių komentaruose“

Ankstyvuosiuose psalmių vertimuose daiktavardžio *iubilatio* (gr. ἀλαλαγμός) reikšmė siejama su „pergalės šauksmu kare“, kitur sąvoka vartota „žemdirbių rėkimui“, „graudaus laidotuvių šauksmui“, „darbo dainai“ apibūdinti. Nors šv. Augustinas šią sąvoką kartą pavartoja „darbo dainos“ kontekste, „Psalmių komentaruose“ jai suteikia naują reikšmę: *iubilatio* terminų sampnyoje su garsine išraiška jis įvardija bežodį giedojimą, išreiškiantį džiaugsmo perviršį išgyvenant „susitikimą su Dievu“. Tokią išraiškos formą šv. Augustinas tikintiesiems siūlo, kai žodžiais nepavyksta apsaityti to, kas yra širdyje.

Iubilatio kaip giedojimo praktika tyrinėtojų aiškinama skirtingai. Pirmiausia, nesutariama dėl to, kaip tai galėjo skambėti praktiškai – vieni mano, kad šv. Augustinas turi omenyje tuomet liturgijoje įsivyravusį kolektyvinį melizmatinį epizodą giedant *Aleliuja*; kiti tuo tarpu teigia, kad tai nevalingas, spontaniškas, improvizuotas giedojimas ar šūkavimas. Nesutariama ir dėl to, kaip reikėtų vertinti teorinį šv. Augustino požiūrį į bežodę giedojimo praktiką bei pastarojo suderinamumą su ankstesnėmis autoriaus pažiūromis. Tyrinėtojų įžvelgiamus šv. Augustino prieštaravimus apibendrinti galima būtų taip: pirma, giedojimas be žodžių kaip „transverbalinė“ išraiškos forma prieštarauja paties šv. Augustino *Išpažinimuose* ir *Apie krikščionių mokslą* pripažintai hierarchinei žodžio viršenybei muzikos atžvilgiu; antra, psalmių komentaruose ragindamas beatodairiškai reikšti džiaugsmą, šv. Augustinas atskleidžia „naują, laukinę ir emociingą savo pusę“ (Harrison p. 124), kuri kontrastuoja su ankstesnėmis (iš platonikų perimtomis) pažiūromis, skatinusiomis vengti intensyvių emociinių patirčių giedant.

Pranešime siūloma nagrinėti *iubilatio* sąvokos sklaidą ryškinant šiuos aspektus:

- Sąvokos vartosenos praktiškumas ir metaforiškumas. *Iubilatio* sąvoka „Psalmių komentaruose“ akustiniu požiūriu nėra vienareikšmė – ja vadinama, viena vertus, dvasinė šlovinimo būseną, nebūtinai reiškianti „giedojimą“ tiesiogine prasme (net jei sąvoka tekste vartojama paraleliai su „giesme“), o kita vertus, – bežodė giedojimo praktika, aiškiai nurodanti naudoti balsą. Kadangi sąvoka vartojama dviprasmiškai ir praktinis giedojimo aspektas pačiuose tekstuose neskleidžiamas, pranešime svarstant *iubilatio* siūloma griežtai nesilaikyti nei vienos, nei kitos prieš tai minėtos pozicijos, o verčiau vadovautis muzikologo Peter Jeffery strategija, raginančia į praeities muzikos kultūrą žiūrėti ne kaip į rekonstruotiną, bet „re-įsivaizduotiną“ (angl. *re-invisioning*), kuomet muzikos reiškinys turėtų įsivaizduoti remdamiesi etnomuzikologiniais duomenimis, juos derindami su rašytiniais šaltiniais. Šiuo atveju omenyje reiktų turėti aplinkos, kurioje šv. Augustinas gyveno ir kūrė komentarus, papročių įvairovę. Pranešime laikomasi prielaidos, kad *iubilatio* galėjo reikšti tiek individualų improvizuotą giedojimą, galimai besiriantį nusistovėjusiomis formulėmis, panašiomis į tas, kurios aptinkamos ambraziejiškajame chorale, tiek afrikietiškus šūkavimo intarpus giesmėje (kurie šiandienos požiūriu nebūtinai atpažįstami kaip muzika).

- Racionalioji ir emocinė *iubilatio* praktikos pusė. Verta atkreipti dėmesį į tai, kad Augustinas džiaugsmingo giedojimo be žodžių nepriskiria išskirtinai tik pamaldumo būsenai; komentaruose aptinkame aiškia ir radikalia perskyrą tarp pagirtino ir peiktino tokio tipo giedojimo. Abiem atvejais būdingas džiaugsmingumas, tačiau skatintinas yra tik toks džiaugsmingas giedojimas, kuris atliekamas „su suprantančia širdimi“ (*cum corde intellectu*) ir Dievo akivaizdoje (*in conspectu eius*). Taigi, šiuo atveju šv. Augustinas emocinės išraiškos ir supratimo nelaiko prieštariniais ir šiuo požiūriu lieka nuoseklus.
- *Iubilatio* galimybės formuoti ir išreikšti sielos būseną. Šv. Augustinas ragina giedoti be žodžių tuomet, kai pats Dievas teikiasi būti pažintas. Mokydamas, kaip tikinčiajam pasiekti „susitikimo su Dievu“ būseną, jis katechetiniuose raštuose kalba apie dvasinį augimą – būti dėkingiems Dievui, gyventi tyra širdimi, išpažinti nuodėmes. Tuo tarpu muzika kaip formuojantis sielą veiksnys pasirodo nebent metaforiniame lygmenyje, o konkrečios garsinės išraiškos pavidalu – kaip reakcija pažinus Dievą. Muzika kaip adekvati padėkos malda ir išraiškos forma pasirodo dėl to, kad ja įmanoma išsireikšti apsieinant be žodžių, kurių neįmanoma rasti neišreiškiamam Dievui. Taigi „Psalmių komentarų“ kontekste giedojimas veikiausiai pasitarnauja išreikšti sielos būseną, į kurią patenkama dvasinėmis pastangomis ir Dievo noru, bet ne sielos formavimui. Taigi, nors kitose Augustino korpuso vietose svarstoma muzikos poveikio sielai tema, *iubilatio* kaip skirtingus giedojimo praktikos aprašymus siūloma interpretuoti ne kaip prieštaraujančius ankstesniems šv. Augustino pasisakymams, bet kaip suteikiančius giedojimui naują prasmę.